

Snalažljivost i otpornost

Sažetak: Opremljeni solidnim razumijevanjem historijskog konteksta, učenici razmišljaju i raspravljaju o pitanjima koja se odnose na snalažljivost i otpornost. Učenici imaju priliku da izraze svoju kreativnost učestvovanjem u aktivnostima kao što su pričanje priča, pisanje, stvaranje umjetničkih djela, istražujući svoje lične predmete ili iskustva koja predstavljaju snalažljivost i otpornost.

Glavna starosna grupa

15-18

Potrebno vrijeme

2-3x 45 minuta

Potrebni materijali

Umjetnički pribor kao što su boje, markeri, bojice, i papir.

Ciljevi

- Učenici će steći razumijevanje značaja ličnih predmeta i njihove povezanosti sa individualnim i kolektivnim iskustvima tokom perioda rata i nedaća.
- Učenici će razviti svijest o uticaju rata na pojedince i zajednice, kao i o snalažljivosti i otpornosti iskazanim u izazovnim okolnostima.
- Učenici će kritički promišljati analizirajući priču o farmerkama i razmišljajući o radnjama koje je pojedinac poduzeo da ih popravi i prenamijeni, s obzirom na značaj snalažljivosti i otpornosti.
- Učenici će razvijati empatiju zamišljajući sebe u cipelama osobe koja je nosila farmerke i razmišljajući o njihovim iskustvima, emocijama i simboličkom značenju povezanom sa farmerkama.
- Učenici će poboljšati svoje komunikacijske vještine dijeleći svoje misli, refleksije i interpretacije priče, podstičući značajne diskusije i razmjenu ideja u učionici.
- Učenici će imati priliku da iskažu svoju kreativnost učestvovanjem u aktivnostima kao što su pričanje priča, pisanje, ili stvaranje umjetničkih djela, istražujući svoje lične predmete ili iskustva koja predstavljaju snalažljivost i otpornost.
- Učenici će razmišljati o vrijednostima snalažljivosti i otpornosti, prepoznajući njihov značaj u savladavanju izazova i nedaća, te razmatrajući kako te vrijednosti mogu primijeniti na svoje živote i zajednice.
- Učenici će razviti poštovanje za različite načine na koje se pojedinci snalaze i prilagođavaju teškim okolnostima, prepoznajući važnost očuvanja i vrednovanja ličnih priča i iskustava.
- Učenici će razmišljati o uticaju rata i sukoba na pojedince i zajednice, podstičući dublje razumijevanje trajnih posljedica i značaja ličnih predmeta kao simbola otpornosti i snage.
- Učenici će imati priliku za lični rast kroz samorefleksiju, prepoznavanje vlastitog potencijala za snalažljivost i otpornost u suočavanju s izazovima, te dobivanje inspiracije iz priče o farmerkama.

Resursi

Levi's 501

Ovo su moje prve original Levi's 501 farmerke naslijeđene od sestre neposredno pred rat. Naravno, nosio sam ih non-stop, tako da su brzo dotrajale i počele se cijepati. Ali, pošto su bile original, naučio sam da ih štopam na maminoj šivaćoj mašini.

Prijatelji, poznanici i komšije su to primijetili, pa sam pokrenuo “biznis”. Moji klijenti bi donosili svoje poderane farmerke, svoj konac po želji i eventualno zakrpu. Plaćalo se u sirovinama koje su tad bile na cijeni – konzervama i cigarama. Moje leviske su uspostavile trend i služile su kao reklama. Na njima sam uradio bezbroj intervencija, toliko da sam na kraju morao napraviti kompletnu postavu da se ne bi raspale. Nosio sam ih cijeli rat i još uvijek su za mene simbol izdržljivosti i snalažljivosti.

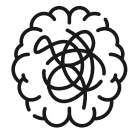
Adnan (m), r. 1978, Bosna i Hercegovina

KATEGORIJE

Teme

Porodica, razumijevanje historije konflikta, otpornost, prijatelji, moja zajednica, podrška i solidarnost zajednice, solidarnost u ratu

Emocije i osjećanja

Ponos, hrabrost, nada, empatija

Tipovi predmeta

Odjeća

Metodologije

Individualno istraživanje, rad u malim grupama, pričanje priča, kreativno pisanje, umjetnost

Kratki uvod

Rat koji se vodio u Bosni i Hercegovini ostavio je duboke ožiljke, kako u samoj zemlji, tako i u regionu i mnogo šire, posebno u Evropi. Bio je to prvi veliki sukob u Evropi nakon Drugog svjetskog rata. Tenzije su i dalje prisutne u regionu. Kako sjećanje na rat blijedi, važno je da buduće generacije bolje razumiju korijene ovog sukoba i njegove posljedice.

Pripremni rad nastavnika/ice ili edukatora/ice

Nije potreban opsežan pripremni rad za primjenu ove aktivnosti. Treba samo pripremiti pribor za slikanje i materijale. Nastavnik/ica ili edukator/ica bi se trebali donekle upoznati sa ratom u Bosni i Hercegovini prije nego što počne sa ovim aktivnostima. Sticanje nekih osnovnih informacija o korijenima rata, onome što se dogodilo tokom sukoba i posljedicama rata (uključujući Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (u nastavku MKSJ) pomoći će nastavnicima/icama ili edukatorima/icama da vode diskusiju.

Za prvu aktivnost osigurajte da učenici imaju pristup različitim izvorima koji će im pomoći u istraživanju a za koje procijenite da su odgovarajući za njihov uzrast.

Neki predloženi izvori kroz koje se nastavnik/ica ili edukator/ica mogu inicijalno informisati uključuju:

- **Knjige:** Izbor knjiga ili e-knjiga vezanih za rat u Bosni i Hercegovini (i širi region ako je prikladno). Učenici se mogu potaknuti da istražuju izvore i iz prve ruke (npr. online svjedočenja), poput onih dostupnih na veb-stranici Centra za edukaciju o miru i pravdi Muzeja ratnog djetinjstva, historijskim analizama, i memoarima. Knjiga *Djetinjstvo u ratu* autora Jasminka Halilovića je također koristan izvor.
- **Dokumentarci i filmovi** koji nude uvid u rat.
- **Online članci i veb-stranice:** pouzdani online članci i veb-stranice koje govore o ratu u Bosni i Hercegovini. kao što su ugledne novinske kuće, historijski arhivi ili akademski i drugi izvori poput <https://www.irmct.org/specials/war-bosnia/bcs/>. Učenici bi mogli sami pronaći ove resurse, ali neki resursi su pouzdani i sigurniji za njih od drugih (postoje dezinformacije i propaganda lako dostupne na internetu – stoga učenicima trebaju smjernice o tome koji su pouzdani izvori.)

Aktivnosti

Prvi korak: Pregled historijskog konteksta

Nastavnik/ica ili edukator/ica započinje aktivnost tako što učenicima daje kratak pregled historijskog konteksta rata u Bosni i Hercegovini. Ključni događaji, uzroci i strane uključene u sukob su objašnjeni, na primjer korištenjem vremenske linije. Uticaj rata na pojedince i njihovu imovinu, uključujući raseljavanje ljudi, uništavanje infrastrukture i gubitak kulturnog naslijeđa su takođe ukratko objašnjeni.

Alternativno, ili naknadno, nastavnik/ica ili edukator/ica može dati učenicima da sami urade istraživanje (jasno je da će ovo iziskivati više vremena). Na primjer, nastavnik/ica ili edukator/ica može ohrabriti učenike da sprovedu nezavisno istraživanje kako bi stekli dublje razumijevanje rata u Bosni i Hercegovini (i širem regionu).

Drugi korak: istraživanje i diskusija

Učenici su raspoređeni u manje grupe (idealno 4-5). Može se odabrati i voditelj grupe i prezenter. Učenicima se daje lista predloženih tema za istraživanje i diskusiju, kao što su:

- Uzroci i porijeklo sukoba
- Humanitarne krize i ratni zločini
- Izbjeglice
- Mirovni sporazumi i poslijeratni naponi za obnovu
- Uticaj na kulturno naslijeđe i identitet
- MKSJ i lokalna suđenja
- Odnosi sa susjednim zemljama nakon rata
- Trenutne tenzije
- Mladi ljudi tokom rata (za posljednju temu pogledajte i plan aktivnosti o maloljetnim borcima u Centru za edukaciju o miru i pravdi Muzeja ratnog djetinjstva – mladi ljudi se uspješnije povezuju sa pričama vršnjaka.)

Konkretnija pitanja za grupni rad mogu uključivati:

- 1 Kako je rat uticao na živote pojedinaca i njihovu imovinu u Bosni i Hercegovini?
- 2 Kako je rat uticao na obrazovanje mladih? Kako su učili? Šta se desilo njihovim školama?
- 3 Koje su bile najveće humanitarne krize koje su se dogodile tokom rata i kakve su bile njihove implikacije?
- 4 Kako je međunarodna zajednica odgovorila na rat u Bosni i Hercegovini? Da li se ovaj odgovor promijenio kako je vrijeme prolazilo?
- 5 Koji su mirovni sporazumi postignuti za okončanje rata i kakvi su bili njihovi ishodi? Koje su bile glavne nesuglasice u pogledu pregovora? Da li su ove mirovne sporazume prihvatili svi?
- 6 Koji su bili neki od izazova tokom poslijeratnih napora obnove u Bosni i Hercegovini?
- 7 Kakvu je ulogu kulturno naslijeđe igralo tokom rata i kakav je bio njegov uticaj na identitet zemlje?
- 8 Kako je rat u Bosni i Hercegovini oblikovao politički, društveni i ekonomski pejzaž regiona?
- 9 Koje se lekcije mogu naučiti iz rata u Bosni i Hercegovini kako bi se spriječili budući sukobi?
- 10 Zašto je MKSJ osnovan i šta je postigao? Šta je sa lokalnim suđenjima?
- 11 Koncept “etničko čišćenje” se spominje u vezi sa ratom u Bosni i Hercegovini. Šta ovaj koncept znači?

Treći korak: Analiza i refleksija

Nakon što su sproveli svoje istraživanje, učenici bi trebali analizirati informacije koje su prikupili (pojedinačno ili u manjim grupama). Podstaknite ih da razmišljaju o značaju rata, dugotrajnim posljedicama rata, i lekcijama naučenim kroz sukob.

Četvrti korak: Prezentacije i diskusije

Nastavnik/ica ili edukator/ica organizuje čas prezentacija tokom kojeg učenici mogu podijeliti svoja saznanja i mišljenja.

Alternativne aktivnosti za grupni rad

Studije slučaja i analiza

Nastavnik/ica ili edukator/ica grupama učenika daje studije slučaja specifičnih događaja ili pojedinaca pogođenih ratom u Bosni i Hercegovini. Svaka grupa treba da analizira studiju slučaja, raspravlja o implikacijama, i predloži moguća rješenja ili odgovore. Nakon toga, može biti organizovana diskusija na nivou čitavog razreda tokom koje svaka od grupa predstavlja svoju analizu i preporuke.

Debate i diskusije

Grupama se dodjeljuju različite tačke gledišta ili perspektive vezane za rat u Bosni i Hercegovini. Na primjer, jedna grupa može predstavljati perspektivu bosanske vlade, druga grupa perspektivu međunarodnih organizacija, i treća grupa perspektivu specifične etničke grupe uključene u sukob. Moguće je organizovati debatu ili vođenu diskusiju u kojoj svaka od grupa predstavlja svoje stanovište, brani svoju poziciju, i učestvuje u dijalogu s drugim grupama s poštovanjem.

Kreativni projekti

Grupe mogu odabrati kreativni projekat vezan za temu rata u Bosni i Hercegovini. Ovo može uključivati kreiranje umjetničkih djela, pisanje poezije ili priča, produkciju kratkih filmova, ili dizajniranje interaktivnih prezentacija. Projekti bi trebali odražavati njihovo razumijevanje historijskog konteksta, uticaja rata, i iskustava pojedinaca koji su uključeni.

Simulacijske aktivnosti

Grupe učestvuju u simulacijskim aktivnostima u kojima tumače različite uloge i učestvuju u scenarijima vezanim za rat u Bosni i Hercegovini. Na primjer, mogu simulirati mirovne pregovore, akcije humanitarne pomoći, ili poslijeratne projekte obnove. Ovaj direktni pristup omogućava učenicima da steknu dublje razumijevanje izazova i kompleksnosti razrješenja sukoba.

Refleksija o ličnim iskustvima

Nastavnik/ica ili edukator/ica može zamoliti učenike da razmisle o vlastitim iskustvima ili podijele primjere ličnih predmeta koji za njih imaju posebno značenje. Ovo može pomoći u uspostavljanju korelacije između predznanja učenika i teme aktivnosti.

Nastavnik/ica ili edukator/ica treba imati na umu da svakoj grupi pruži smjernice, izvore, i podršku dok rade na zadacima koji su im dodijeljeni. Treba podsticati saradnju, kritičko promišljanje i komunikaciju s poštovanjem među grupama. Također treba ohrabrivati otvorene rasprave i debate o različitim aspektima rata u Bosni i Hercegovini te inkluzivno okruženje bazirano na poštovanju za dijeljenje različitih perspektiva. Prilikom davanja povratne informacije, nastavnik/ica ili edukator/ica može razgovarati o konceptima snalažljivosti i otpornosti i o njihovom značaju u izazovnim vremenima. Značaj ličnih predmeta kao izvora utjehe i inspiracije također se mogu spomenuti.

Dodatno, nastavnik/ica ili edukator/ica može pokazati vizuelna pomagala kao što su fotografije ili predmeti vezani za ratne okolnosti da izazove empatiju i pruži vizuelnu referencu za diskusiju.

Moguće dodatne aktivnosti

Prva opcija

Oslanjajući se na prethodno znanje učenika i angažujući ih u gore opisanim aktivnostima, nastavnik/ica ili edukator/ica će pomoći u stvaranju temelja za naredne aktivnosti u nastavku. Prethodni rad osigurava da učenici imaju kontekstualno razumijevanje pojmova snalažljivosti i otpornosti unutar historijskog konteksta.

Druga opcija

Nastavnik/ica ili edukator/ica predstavlja priču spomenutu na početku ovog plana aktivnosti o prvom paru originalnih Levi's 501 farmerki i naglašava njihov značaj, posebno u kontekstu snalažljivosti i otpornost tokom rata (verzija priče za printanje dostupna je u Dodatku 1 ovog plana aktivnosti).

Treća opcija

Učenici se podstiču da podijele svoja razmišljanja i osjećaje o priči. Nastavnik/ica ili edukator/ica postavlja otvorena pitanja koja podstiču na razmišljanje o značaju ličnih predmeta u izazovnim vremenima i kako oni mogu simbolizirati snalažljivost i otpornost. Ovo se može uraditi kroz oluju mozgova, kroz individualno pisanje ili kroz grupni rad.

Neka od pitanja za vođeni razgovor mogu biti:

- 1 Koje je misli i emocije priča izazvala u vama?
- 2 Kako lični predmeti doprinose nečijem osjećaju identiteta i otpornosti?
- 3 Možete li se sjetiti bilo kakvih ličnih predmeta ili stvari koje za vas imaju posebno značenje?
- 4 Kako ovi predmeti predstavljaju snalažljivost i otpornost?
- 5 Kako lični predmeti mogu pomoći pojedincima u snalaženju u teškim situacijama i pružiti utjehu?
- 6 Na koje načine lične priče i predmeti doprinose razumijevanju historije i kulture?

Zadatak „Moja priča o snalažljivosti i otpornosti“

Od učenika se traži da odaberu lični predmet koji za njih simbolizira snalažljivost i otpornost. To može biti nešto što su popravili, preinačili ili nešto što im daje snagu i hrabrost u teškim trenucima. Učenici su podijeljeni u tri grupe, ali rade individualno (grupa im može biti dodijeljena ili je mogu birati – s obzirom na temu koju bi mogli odabrati): Grupa A (Pričanje priča/Storytelling), Grupa B (Umjetnost), i Grupa C (Recikliranje).

- **Grupa A:** učenici se fokusiraju na pisanje kratke priče koja prati njihov odabrani lični predmet. Svaka priča trebalo bi da ima oko 10-15 rečenica.

Smjernice za učenike za kratku priču mogu biti:

- Predstavite lične predmete i njihov značaj u vašem životu.
 - Opišite kako odabrani predmet predstavlja snalažljivost i otpornost.
 - Podijelite specifično iskustvo ili situaciju u kojoj je predmet odigrao ulogu u savladavanju izazova.
 - Razmislite o lekcijama koje ste kroz taj predmet naučili te o njegovom uticaju na vaš život.
- **Grupa B:** učenici kreiraju vlastita umjetnička djela koja vizualno predstavljaju njihov odabrani lični predmet i koncepte snalažljivosti i otpornosti. Mogu koristiti materijale za crtanje, tehnike kolaža ili bilo koji drugi umjetnički medij, čak i pjesmu ili poemu.
 - **Grupa C:** učenici istražuju koncept recikliranja i prenamjenjivanja. Razmišljaju o kreativnim načinima davanja novog života starim ili odbačenim predmetima, odražavajući ideju snalažljivosti i otpornosti. Oni mogu skicirati svoje ideje ili stvoriti mali prototip svoje reciklirane kreacije.

Što se tiče materijala i izvora, učenici trebaju dobiti materijale neophodne za izvršavanje svojih zadataka, kao što su papir, materijali za crtanje, itd. Učenike treba ohrabrivati da sarađuju sa drugima, razmjenjuju ideje i međusobno podržavaju kreativnost gdje je to moguće. Svaka osoba će imati priliku predstavi svoj rad ostatku razreda na plenarnoj sesiji, gdje može objasniti vezu između njegovog/njenog ličnog predmeta i koncepta snalažljivosti i otpornosti.

Diskusija i refleksija

Nakon što su svi koji su to željeli imali priliku da predstaviti svoj rad (možda neće svi htjeti predstaviti svoj rad) učenike ohrabrujemo da postavljaju pitanja i izražavaju svoje mišljenje. Nastavnik/ica ili edukator/ica sumira i daje izvještaj. Fokus je na snalažljivosti i otpornosti i na tome kako ih se može primijeniti u vlastitim životima i zajednicama.

DODATAK 1

Levi's 501

Ovo su moje prve original Levi's 501 farmerke naslijeđene od sestre neposredno pred rat. Naravno, nosio sam ih non-stop, tako da su brzo dotrajale i počele se cijepati. Ali, pošto su bile original, naučio sam da ih štopam na maminoj šivaćoj mašini.

Prijatelji, poznanici i komšije su to primijetili, pa sam pokrenuo “biznis”. Moji klijenti bi donosili svoje poderane farmerke, svoj konac po želji i eventualno zakrpu. Plaćalo se u sirovinama koje su tad bile na cijeni – konzervama i cigarama. Moje leviske su uspostavile trend i služile su kao reklama. Na njima sam uradio bezbroj intervencija, toliko da sam na kraju morao napraviti kompletnu postavu da se ne bi raspale. Nosio sam ih cijeli rat i još uvijek su za mene simbol izdržljivosti i snalažljivosti.

Adnan (m), r. 1978, Bosna i Hercegovina

